

GRUNDERNA FÖR LEDNINGEN AV SJÖRÄDDNINGSTJÄNSTEN OCH FLERTYPSOLYCKOR

1. Allmänt

I detta avsnitt behandlas enbart ledningen av sjöräddningstjänsten. Ledningen av bekämpning av marina fartygsolje- och kemikalieolyckor beskrivs i andra avsnitt i denna samarbetsplan.

Den aktör som ansvarar för ledningen och övervakningen av sjöräddningen kallas internationellt för "SAR agency", dvs. sjöräddningens ansvariga myndighet. I den administrativa ledningen av sjöräddningstjänsten i Finland deltar Staben för Gränsbevakningsväsendet (SAR agency), den riksomfattande delegationen för sjöräddningstjänsten, sjöbevakningen och i fråga om vissa uppgifter även ledningsgrupperna för sjöräddningsdistrikten.

I den operativa verksamheten deltar kommandören för sjöbevakningssektionen (SC), chefen för sjöräddningens ledningscentral, sjöräddningsledaren (SMC), ledaren på olycksplatsen (OSC, om tillsatt), koordinator för flygverksamheten (ACO, om tillsatt) och sjöräddningsenheterna (SRU). Även Bevakningsflygdivisionen och Gräns- och sjöbevakningsskolan deltar i sjöräddningstjänsten. Det är även skäl att observera att enligt internationell sjölag leder och ansvarar fartygets befälhavare ombord på olycksfartyget för räddningsaktionerna så länge som han eller hon kan fungera i sin uppgift. Dessutom kan man i spanings- och räddningsoperationen anlita andra sjöfarare i närheten av olycksplatsen.

2. Administrativ ledning

Den administrativa ledningen av sjöräddningstjänsten är ett instrument som normalt hör till ledningen av vilken organisation som helst. Med hjälp av denna ledning, som inom sjöräddningstjänsten kallas administrativa ledningen, skapar ledningen de bästa möjliga förutsättningarna för de organisationsenheter som utför det slutliga arbetet. Ett naturligt och traditionellt sätt för ledningen att stöda det operativa arbetet är att skapa tillräckliga resurser för den lägre ledningen. I dagens myndighets- och samhällsstruktur där nätverk är utmärkande, betonas även referensgruppsamarbete både på nationell och internationell nivå, och med hjälp av detta samarbete är det möjligt att påverka även strukturella sakhelheter i verksamheten. Så som man kunnat konstatera under de flesta sjöräddningsövningar, är det kanske myndigheternas splittrade uppgifter och eventuella förändringar av ansvaret under räddningsaktionerna som främst äventyrar verksamhetens resultat. Även om man inte kan ändra på myndigheternas uppgifter och ansvarsfördelning, kan problemet i synnerhet via referensgruppsamarbetet identifieras och hanteras.

Syftet med den administrativa ledningen av sjöräddningstjänsten kan anses vara att skapa och säkra en grund för den operativa verksamheten samt att ställa upp nationella riktlinjer och målsättningsnivåer. Till administrativ ledning hör även samordning av både nationellt och internationellt samarbete. Även upprättandet av en strategi och uppställande av strategiska mål kan anses utgöra administrativa lednings- och styrningsåtgärder. Den administrativa ledningen av sjöräddningen kan i stort sett anses utgöra sakledning. I detta arbete betonas den roll som den nationella delegationen för sjöräddningen har.

Efter en närmare granskning av ledningen av sjöräddningstjänsten på nationell nivå, koncentreras den administrativa ledningen i stort sett till staben för Gränsbevakningsväsendet som samtidigt är Inrikesministeriets gränsbevakningsavdelning. Där ansvarar enheten för sjösäkerhet och sjöräddning, som lyder under gräns- och sjöavdelningen, i stort sett för utvecklandet och styrningen av sjöräddningen. I fråga om sjöräddningstjänsten är staben för Gränsbevakningsväsendet en rent administrativ ledning som deltar i den operativa ledningen av sjöräddningens spanings- och räddningsverksamhet. De viktigaste uppgifterna vid staben för Gränsbevakningsväsendet är att anskaffa och rikta tillräckliga resurser till förvaltningsenheterna för organiseringen av sjöräddningstjänsten, utveckla och upprätthålla avtalssystemet för sjöräddningen, sköta planeringen, utvecklingen och övervakningen av sjöräddningstjänstens kapacitet samt på nationell nivå samordna verksamheten mellan myndigheter och frivilliga som deltar i sjöräddningstjänsten. Staben för Gränsbevakningsväsendet ansvarar även för den nationella informationsplanen inom sjöräddningstjänsten. Med beaktande av Gränsbevakningsväsendets ovan nämnda förpliktelser kan staben för Gränsbevakningsväsendet med fog anses vara Finlands "SAR Agency" – sjöräddningens ansvariga myndighet. För denna övervakning och styrning ansvarar i stort sett sjösäkerhets- och sjöräddningsenheten vid Gränsbevakningsväsendets operativa avdelning, gräns- och sjöavdelningen.

Delegationen för sjöräddningstjänsten hjälper Gränsbevakningsväsendet (staben) i planeringen, utvecklingen och uppföljningen av sjöräddningstjänsten. Nuförtiden tillsätter Inrikesministeriet delegationen för sjöräddningstjänsten för tre år i sänder. Ordförande för delegationen är en tjänsteman vid Gränsbevakningsväsendet som är väl insatt i sjöräddningstjänsten. I delegationen är därutöver ett nödvändigt antal övriga sjöräddningsmyndigheter och de viktigaste frivilliga aktörerna inom branschen representerade. Delegationen har en nationell styrnings- och utvecklingsroll.

På regional nivå koncentreras den administrativa ledningen av sjöräddningstjänsten i stort sett till kommandören för sjöbevakningen och sjöräddningstjänstens verksamhetsansvariga som ofta samtidigt är chef för sjöräddningens ledningscentral. Som chef för sitt distrikt ansvarar kommandören för sjöbevakningssektionen för att sjöbevakningssektionen har ett funktionsdugligt sjöräddningssystem och för att en ledningscentral för sjöräddningen finns för dess ledning. Kommandören för sjöbevakningssektionen ansvarar för användningen av personal, materiel och resurser samt inom sitt sjöräddningsdistrikt för vidmakthållandet av den beredskap som sjöräddningstjänsten kräver. I praktiken sköts de dagliga administrativa uppgifter som gäller sjöräddningen vid sjöbevakningssektionen i regel av chefen för ledningscentralen för sjöräddningen. Därutöver deltar jourpersonalen vid sidan av joureringen i beredningen av administrativa ärenden i den omfattning som fastställts av chefen för sjöräddningstjänstens ledningscentral.

Kommandören för sjöbevakningssektionen ansvarar för användningen av sjöbevakningssektionens personal, materiel och resurser samt för vidmakthållandet av den beredskap inom sjöbevakningssektionen som sjöräddningstjänsten kräver. Detta arbete kan anses vara en del av den administrativa ledningen av sjöräddningstjänsten.

Till det administrativa uppgiftsområdet inom sjöräddningstjänsten anses enligt Gränsbevakningsväsendets egna instruktioner andra än operativa uppgifter höra. Vid en granskning av olika uppgifter inom sjöräddningstjänsten som fastställs i nationella och internationella normer är det skäl att lägga märke till att en del av uppgifterna inte är rent administrativa, men inte heller operativa. Dessa uppgifter gäller främst utbildning och utveckling som kan vara nära bundna till utvecklandet av både administrativa och operativa uppgifter eller utbildning. Dessa uppgifter borde egentligen hellre kallas för "stöduppgifter" än "administrativa uppgifter". I Gränsbevakningsväsendets system för uppföljning av intern verksamhet och effektivitet är nämnda verksamheter avskilda från administrativa uppgifter och klassificeras som stöduppgifter.

Uppgiftsområdena inom ledningen av den administrativa sjöräddningen kan indelas i åtta huvudområden. Dessa uppgiftsområden beskrivs i rutan nedan.

Meripelastustoimen hallinnollinen johtaminen	Administrativ ledning av sjöräddningstjänsten
Lainsäädäntöyö	Lagstiftningsarbete
Kansallinen sidosryhmäyhteistyö	Nationellt samarbete mellan intressentgrupperna
Resurssien osoittaminen	Inriktning av resurser
Kansainvälinen sidosryhmäyhteistyö	Internationellt samarbete mellan intressentgrupperna
Kehittämisen ja koulutuksen ohjaus	Styrning av utvecklingsarbetet och utbildning
Varautuminen ja resursointi	Beredskap och resursfördelning
Viestintä	Kommunikation
Sisäinen ohjaus ja valvonta	Intern styrning och övervakning

3. Operativ ledning

Ledningen av sjöräddningshändelsen, dvs. den operativa ledningen av sjöräddningen kan anses höra under begreppet situationsledning vilket är effektiviserad hantering av störningssituationer och särskilda situationer. Situationsledning anses vara en förmåga att tillämpa professionell baskompetens på det sätt som situationen kräver. I den operativa ledningen av sjöräddningen eftersträvar man att planerligt säkra en så tidig upptäckt och förutsägning av en situation som möjligt, likaså bildande och upprätthållande av en lägesbild, korrekt lägesbedömning, nödvändig sakkunskap, snabbt beslutsfattande samt ett kraftfullt verkställande av besluten och tillkännagivande av dem.

Den operativa ledningen av sjöräddningen grundar sig på identifiering av situationer och behov. Det enda "bästa" alternativet för handling eller sätt att påverka människor ingår inte i ledningen och beslutsfattandet i dessa situationer. Det ledningssätt som används beror på de människors beredskap som chefen för sjöräddningstjänsten med sitt ledarskap försöker påverka. Ett beslutsamt ledningssätt förmedlar även i sjöräddningssituationer ansvarstagande och order som kommer "uppifrån" skapar trygghetskänsla hos dem som leds samt förtydligar personalens uppgifter och roller. Organisationskulturen spelar också alltid en roll i ledningen av en sjöräddningssituation.

I krävande och avvikande räddningssituationer inom sjöräddningstjänsten, såsom typiskt i särskilda situationer med anknytning till ledning av krissituationer, måste ändringar i organisationens verksamhet verkställas snabbt, ofta utan optimal resursfördelning. I dessa situationer krävs följande egenskaper av ledningen:

- beslutsamhet: förmåga att fatta snabba och tydliga beslut och avancera målinriktat enligt besluten, förmåga att ur individens synvinkel fatta obehagliga beslut och möta media och ta emot offentlig kritik.
- direkt kommunikation: ledningen baserar sig på att ge direkta uppdrag via radio eller telefon.
- personligt ansvar: tydlig ledning, förbundenhet till målen och valda metoder samt bärande av ansvar för de beslut som fattats.
- centrering av ekonomiska resurser: rätt att besluta om användningen av resurser.
- dimensionering av tjänsterna: vid behov fastställa den uppdragsbaserade tjänstenivån på nytt för att motsvara de resurser som finns till förfogade.

Sjöräddningstjänstens spanings- och räddningsaktioner i Västra Finlands sjöräddningsdistrikt leds från Åbo sjöräddningscentral och i Finska vikens sjöräddningsdistrikt från Helsingfors sjöräddningscentral. Förutom sitt eget sjöräddningsdistrikt sköter Västra Finlands sjöbevakningssektion om uppföljningen och styrningen av sjöräddningsresurserna på nationell nivå samt om skötseln av operativa kontakter med operativa sjöräddningsmyndigheter i andra länder.

Som chef för sjöräddningstjänsten inom sitt distrikt (SC) har kommendören för sjöbevakningssektionen det allmänna ansvaret för den operativa verksamheten.

Denna person är samtidigt en länk mellan den till sjöräddningen anknyttande administrativa och operativa verksamheten.

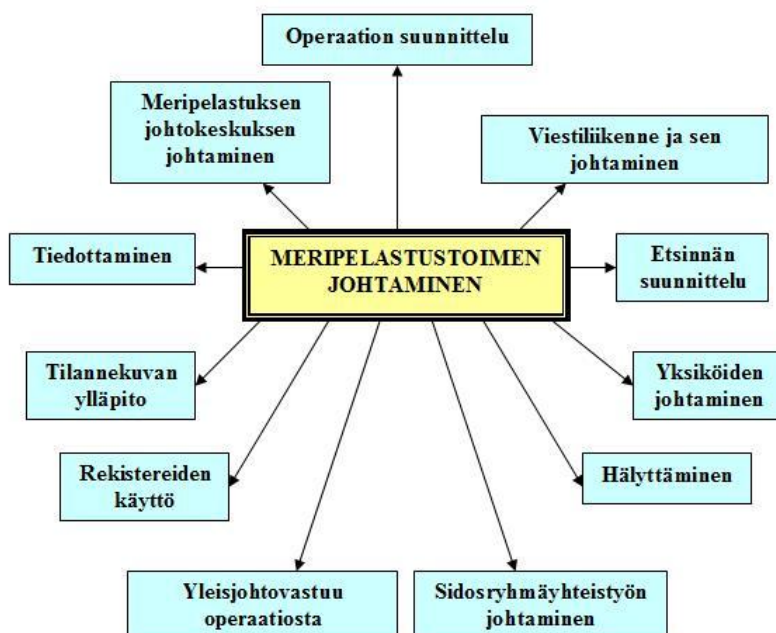
Sjöbevakningssektionen får hjälp av ledningsgruppen för sjöräddningsdistriktet vars verksamhet leds av sektionens kommandör. Sjøräddningsdistriktets ledningsgrupps uppgifter är dels administrativa, dels operativa. När ett kritiskt läge så förutsätter är den operativa uppgiften för sjöräddningsdistriktets ledningsgrupp att till stöd för sjöräddningschefen samordna myndigheternas, frivilliga föreningars och övriga samfunds och övriga aktörers uppgifter inom sjöräddningstjänsten. Vid behov kan sjöräddningsdistriktets ledningsgrupp utökas med representation för den nationella ledningen av myndigheter och frivilliga föreningar och övriga samfund om omfattningen av olyckan eller olyckans natur förutsätter det. För att sjöräddningsdistriktets ledningsgrupp ska fungera effektivt behöver den sin egen stödorganisation som t.ex. producerar särskilda "stabstjänster". Sjøräddningsdistriktets ledningsgrupp anlitas även administrativt för att hjälpa sjöbevakningssektionen i planeringen av sjöräddningstjänsten och intressentsamarbete som anknyter till det .

Båda ledningscentralerna för sjöräddningstjänsten har en för uppgiften utnämnd chef. Chefen för sjöräddningstjänstens ledningscentral ansvarar för att

1. Personalen på centralen är tillräckligt yrkeskunnig och att det finns tillräckligt med personal på arbete under arbetsskiftet.
2. Utrustningen på centralen fungerar och personalen kan använda den.
3. Sjøräddningsdistriktets sjöräddningsplan är uppdaterad.

För den operativa ledningen av sjöräddningssituationerna ansvarar på ifrågavarande ledningscentral inom sjöräddningen den sjöräddningsledare som enligt arbetsskiftsschemat är i arbete. Denna person fastställer till den del det gäller uppgifter som anknyter till sjöräddningstjänsten nivån på det kritiska läget och ansvarar för att den central som har ansvaret vidtar de åtgärder som situationen kräver. Den övriga personalen på ledningscentralen för sjöräddningstjänsten finns till som hjälp för sjöräddningsledaren. Det viktigaste målet är att hitta människor och rädda dem ur havet. I de flesta fall ansvarar sjöräddningsledarna även för kommunikationen. Om situationen kräver det använder sjöbevakningssektionen en skild organisation för att sköta kommunikationen. Vid behov kan chefen för sjöräddningstjänsten förordna till sin hjälp chefen för olyckplatsen eller koordinatören för flygverksamheten. Även de branschskunniga som kommer till centralen i en olyckssituation (t.ex. räddningstjänsten eller läkartjänsten) står sjöräddningsledaren till förfogande och sjöräddningsledaren kan ge dem särskilda uppgifter med anknytning till ledningen av olyckssituationen.

Det operativa uppgiftsområdet för ledningen av sjöräddningstjänsten kan beskrivas enligt följande.

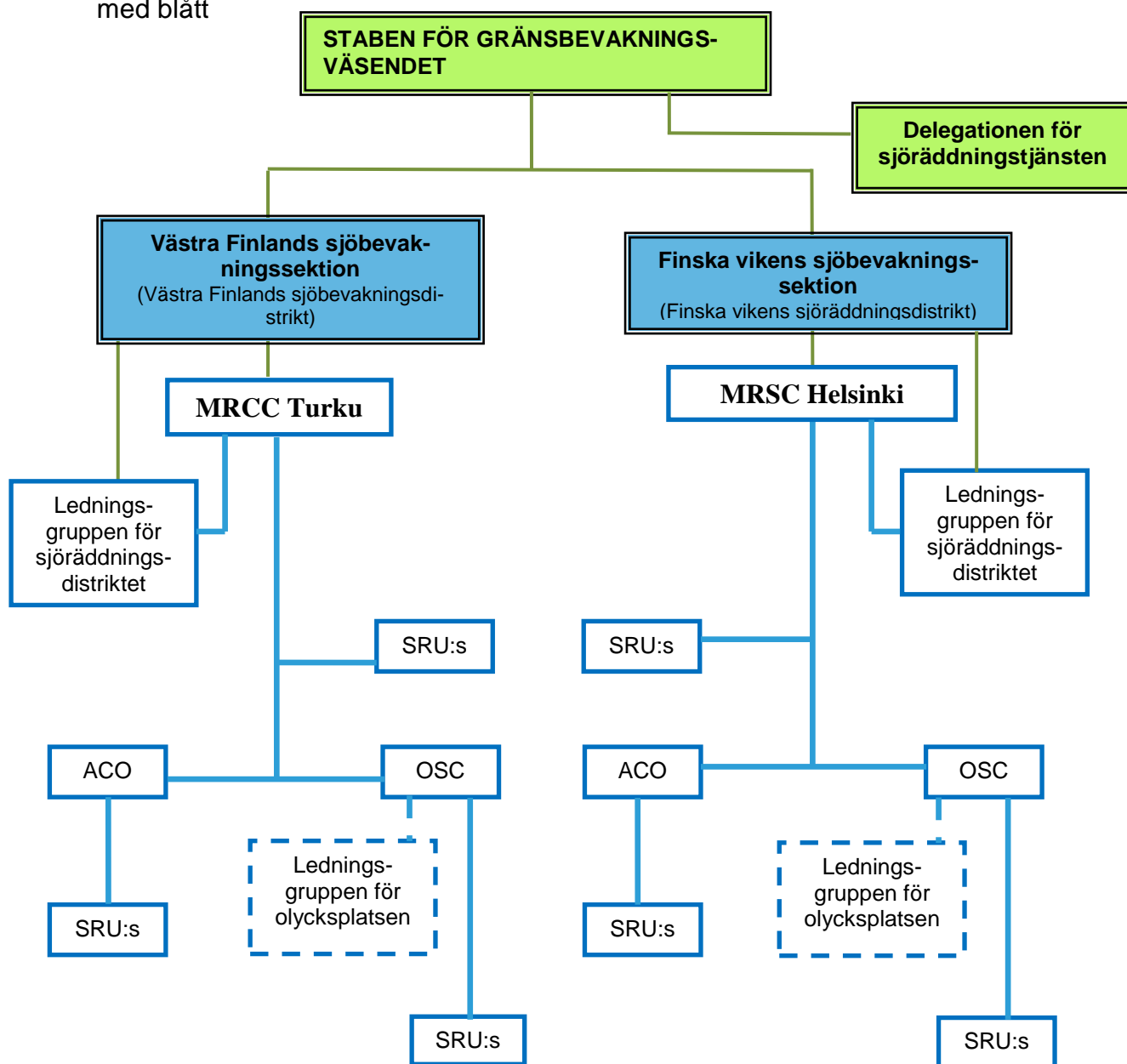
Meripelastustoimen johtaminen	Ledning av sjöräddningstjänsten
Operaation suunnittelu	Planering av operationerna
Viestiliikenne ja sen johtaminen	Kommunikation och ledning av den
Etsinnän suunnittelu	Planering av efterspaningen
Yksiköiden johtaminen	Ledning av enheterna
Hälyttäminen	Larmande
Sidosryhmäyhteistyön johtaminen	Ledning av samarbetet mellan intressentgrupperna
Yleisjohtovastuu operaatiosta	Övergripande ansvar för operationerna
Rekistereiden käyttö	Användning av register
Tilannekuvan ylläpito	Upprätthållande av lägesbild
Tiedottaminen	Information
Meripelastuksen johtokeskuksen johtaminen	Ledning av sjöräddningens ledningscentral

Den operativa ledningen av sjöräddningstjänsten beskrivs närmare i sjöräddningsinstruktionen som även betydligt noggrannare beskriver de uppgifter som personer som deltar i olika ledningsuppdrag har. Dessutom finns det i sjöräddningsdistriktens sjöräddningsplaner närmare planer som anknyter till höjande av ledningsberedskapen (bl.a. anlitande av en ledningsgrupp)

I den bild som utarbetats av VTT i slutet av detta kapitel presenteras de huvudsakliga skedena vid en storolycka i anknytning till sjöräddningstjänsten. Skedena är bundna till verksamheter och tid. Beskrivningen är allmän och innehåller inte alla verksamheter och inte alla samarbetsnivåer, men den ger en uppfattning om hur räddningshändelsen fortskrider steg för steg.

4. Schema över ledningsförhållandet inom sjöräddningstjänsten

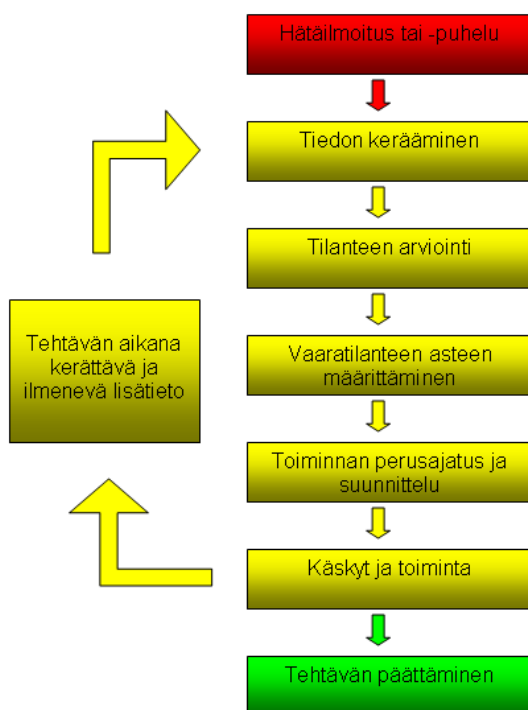
Bilden nedan visar schemat över ledningen vid sjöräddningstjänsten i sin helhet. Aktörer som sköter det administrativa arbetet och deras ledningsförhållande är angivna med grönt. Aktörer som anknyter till den operativa verksamheten är angivna med blått

5. Omfattningen av ledningen och beslutsfattandet i sjöräddningstjänsten

Beslutsfattandet i sjöräddningstjänsten baserar sig till stor del på den information man får i samband med ett nödmeddelande eller ett nödsamtal samt annan andrahandsinformation. Till denna information stävar man efter att så effektivt som möjligt anknyta de i arbetsskiftet varande jourhavarnas erfarenhet och de uppgifter som olika register erbjuder. Utifrån inkommen information utarbetas verksamhetens grundtanke och de enheter som ska anlitas fastställs och uppdragen till enheterna ges. I en kraftfull ledning ingår även intensivt upprätthållande av lägesbilden och olika meddelanden mellan ledaren och de som leds.

På bilden nedan ges en förenklad bild av omfattningen av sjöräddningstjänstens ledning och beslutsfattande. I den ingår uppgiften "nödmeddelande eller nödsamtal" som startar verksamheten samt uppgiften "avslutande av uppdraget" som avslutar verksamheten.

Tehtävän aikana kerättävä ja ilmenevä lisätieto	Tilläggsuppgifter som insamlas och uppdagas under uppdraget
Hätäilmoitus tai -puhelu	Nödanrop eller nödsamtal
Tiedon kerääminen	Insamling av information
Tilanteen arviointi	Bedömning av läget
Vaaratilanteen asteen määrittäminen	Fastställande av graden av kritiskt läge
Toiminnan perusajatus ja suunnittelu	Verksamhetens grundtanke och planering av verksamheten
Käskyt ja toiminta	Order och aktion
Tehtävän päättäminen	Uppdragets avslutande

6. Ledning av olycksfartyget och övriga aktörer

Är ett fartyg i fara att råka i sjönöd som kan orsaka fara för de ombordvarande ska befälhavaren utan dröjsmål anmäla detta till den sjöräddningscentral eller sjöräddningsundercentral som avses i sjöräddningslagen (1145/2001) eller till någon annan enhet som leder efterspanings- och räddningsaktionerna på området.

När ett fartyg råkar i sjönöd är befälhavaren skyldig att göra allt som står i hans eller hennes makt för att rädda de ombordvarande och för att skydda fartyget och lasten. I den mån det är möjligt ska befälhavaren sköta om att fartygsdokumenten tas omhand samt att fartyget och lasten räddas.

När räddningsverksamheten inleds ska befälhavaren leda räddningsarbetet om inte annat bestäms enligt lokal lagstiftning eller om inte räddningsavtalet förhindrar det. (I praktiken leds räddningsverksamheten på ett fartyg i sjönöd alltid av fartygets befälhavare, även vad gäller utomstående grupper). Allt som räddas och även det antal personer som deltar i räddningsverksamheten och transporten av varor till en lagringsplats samt det arbete som i samband med detta utförts ska antecknas noga av befälhavaren eller med hjälp av styrmannen. Befälhavaren är även skyldig att kontrollera och med sin underskrift verifiera fakturorna över utgifterna för räddningsarbetet.

Om inte befälhavarens liv är i fara får han eller hon inte lämna fartyget så länge det finns rimliga hopp om att rädda det.

Efter att ha mottagit begäran om hjälp, beslutar sjöräddningsledaren om den hjälp som skickas till fartyget. Sjøräddningsledaren kan även vid behov förordna att kontaktpersoner sänds till olycksfartyget, evakueringscentralen och andra platser som ur verksamhetens synvinkel är viktiga. Kontaktpersonernas uppgift är att fungera som sakkunnighjälp för sjöräddningstjänsten.

7. Flertypsolycka

7.1 Allmänt om flertypsolyckor

Enligt sjöräddningslagen avses med flertypsolycka en olycka eller ett kritiskt läge där fara hotar utöver människoliv även miljön, fartyget, dess last eller annan egendom.

Om räddning och bekämpning av marina olyckor och kritiska lägen föreskrivs i många olika lagar. Prioritetsordningen mellan tryggheten av människoliv och avvärjande av miljöolyckor är tydlig – räddandet av människoliv är av högsta prioritet och alla resurser ska vid behov användas för detta ändamål. För att säkra allmänna intressen prioriteras inom rimliga gränser förhindrandet av miljöolyckor framom räddande av egendom. Enligt 19 § i lagen om bekämpning av oljeskador ska bekämpningsmyndigheten i brådskande ordning vidta alla sådana nödvändiga åtgärder för

att avvärja skadan eller olyckan eller begränsa den för vilka kostnaderna eller skadorna inte står i uppenbart missförhållande till de ekonomiska och andra värden som är hotade.

Problem som anknyter till ledning framhävs speciellt vid flertypsolyckor när skada hotar eller gäller samtidigt människoliv, egendom och miljön. Sjöräddningstjänsten och bekämpningsarrangemangen vad gäller marina miljöolyckor är situationer som uttryckligen kräver myndigheternas åtgärder. Räddande av egendom grundar sig i hög grad på kommersiell verksamhet. Frågor som gäller bärgarlön för egendom beror i alla fall till en del på om egendomen fortfarande är vederbörligen under fartygets befälhavares kontroll eller om fartyget har övergivits. Åtgärder som har i syfte att rädda människoliv är även förknippade med räddande av egendom.

Sjöräddningstjänstens räddningsenheter kan i vissa situationer samtidigt rädda både människoliv och egendom (till exempel ett fartyg dras loss efter grundstötning, släcknings- och tömningshjälp eller bogsering av olycksfartyget till närmaste skyddad plats), men i dessa situationer är räddandet av människoliv och säkrandet av evakueringen det primära syftet för räddningstjänsten.

I samband med en olycka till havs utgör den olja och andra kemikalier som handelsfartygen är lastade med och fartygens eget bränsle ett hot för miljön. Av denna orsak anknyter ofta åtgärderna för avvärjande av miljöskador även till räddandet av egendom.

I händelse av en brand på ett fartyg kan det hända att räddningsverksamheten samtidigt riktas på att rädda människoliv, egendom och avvärjande av miljöskador. På grund av detta förekommer det i praktiken händelser där det samtidigt är fråga om räddande av människoliv, avvärjande av miljöskador och räddande av egendom. I olyckssituationer till havs är det emellertid i praktiken allmänt att räddandet av människoliv endast tar några timmar, emedan avvärjandet av miljöskador räcker betydligt längre.

Med anknytning till flertypsolyckor är det motiverat att effektivera samarbetet mellan sjöräddningstjänstens myndigheter och miljömyndigheterna eftersom marina olyckor som inbegriper fartyg i regel betyder att risk för miljöskador ökar markant. En aktion som börjat som enbart en sjöräddningssituation kan snabbt utvecklas till ett uppdrag att avvärja miljöskador vid en flertypsolycka. Därför är det synnerligen nödvändigt att miljömyndigheterna deltar redan i sjöräddningstjänstens planeringsuppgifter i sjöräddningstjänstens samarbetsorgan. Det operativa räddningsuppdraget kan även fortskrida väldigt snabbt till det skede där man är tvungen att fatta beslut om till vilken skyddsplats fartyget skall hänvisas. VTS-myndigheten fattar beslut om detta efter att ha hört andra myndigheter.

När det gäller att utveckla beredskapen för flertypsolyckor är det till stor del fråga om ett friktionsfritt samordnande av myndigheternas verksamheter. Eftersom ansvaret för räddandet av människoliv, bekämpning av miljöskador och räddandet av egendom fördelas på havsområdena i Finland på olika myndigheter och aktörer, är det med tanke på samhällets intresse viktigt att det i ledningen inte uppstår avbrott

eller oklarheter i något skede av räddningsoperationen. Denna utmaning i anslutning till flertypsolyckor har beaktats i sjöräddningslagen genom en fördjupning av den operativa ledningen av sjöräddningen. För sjöräddningsdistrikten har ledningsgrupper grundats och dessa består av regionala företrädare för myndigheterna och frivilliga aktörer vilkas uppgift är att säkra ledningsverksamhetens kontinuitet och trygga resurstillgången under hela den tid situationen pågår.

Vad gäller marina flertypsolyckor är det typiskt att man är tvungen att flytta det allmänna ledningsansvaret från en myndighet till en annan i takt med att räddningstjänsten fortskrider.

7.2 Ledning av flertypsolyckor

När räddningsåtgärderna riktas mot delområden med anknytning till räddandet av människoliv, miljön och egendom, fördelas ledningsansvaret på flera olika myndigheter. I samband med ledningen av flertypsolyckor är det viktigt att de olika delområdena inte ses som oberoende av varandra, utan att de samordnas från första början i syfte att slutresultatet blir det bästa möjliga med tanke på helheten.

Enligt sjöräddningslagen ställs räddandet av människoliv främst i räddningsaktionen vid flertypsolyckor. Övriga räddnings- och bekämpningsåtgärder under samma flertypsolycka ska samordnas med åtgärderna att rädda människoliv på det sätt som sjöräddningsledaren bestämmer. Räddningsverksamheten vid en flertypsolycka leds enligt sjöräddningslagen så länge som människoliv räddas. Övriga räddnings- och bekämpningsåtgärder ska samordnas med sjöräddningsuppgifterna på det sätt som sjöräddningsledaren bestämmer. Om det finns tillräckligt med materiel kan åtgärderna för att bekämpa miljöskador och till och med åtgärder för att rädda egendom inledas samtidigt som åtgärderna för att rädda människoliv. Vid en flertypsolycka samordnas olika branschers behov och resurser i ledningsgruppen för sjöräddningsdistrikten eller vid mindre situationer tillsammans med sjöräddningsledaren. Man bör emellertid komma ihåg att ledningen av den operativa verksamheten sker framför allt mellan ledarna som är ansvariga för den operativa ledningen i olika organisationer (t.ex. sjöräddningsledaren – ledaren för bekämpningsverksamheten).

Med hjälp av en effektivt ledd sjöräddningsaktion och ett friktionsfritt inlett arbete för bekämpning av miljöskador och räddande av egendom når man betydande ekonomiska inbesparingar med tanke på samhället, fartygsredaren och försäkringsbolaget.

När flertypsolyckor fortskrider ska man fästa särskild uppmärksamhet vid överföringen av ledningsansvaret. I samband med överföring av ledningsansvaret ska man försäkra sig om att den myndighet som tar över ledningsansvaret har tillräcklig beredskap att fungera som ledare. Likaså ska man försäkra sig om att de har tillgång till de senaste uppgifterna om de åtgärder som vidtagits fram till tidpunkten då ledningsansvaret överförs och om olycksfartygets situation. I samband med överföringen av ledningsansvaret överförs även ansvaret för kommunikationen. Detta ska

man försäkra sig om från fall till fall. I samband med att ledningsansvaret överförs ska man avtala om vilka enheter som frigörs och om eventuella nya uppdrag för de enheter som blir kvar.

7.3 Olyckor som involverar flera stater

Skötseln av en storolycka till havs förutsätter alltid ett intensivt nationellt samarbete med flera olika myndigheter och även med frivilliga aktörer. Man bör emellertid komma ihåg att det kan vara fråga om en gemensam aktion mellan två eller flera stater. Ledningen av en sådan räddningsaktion som flera stater deltar i är alltid en utmaning eftersom inga sjöräddningssystem eller motsvarande organisationer på Östersjön helt motsvarar varandra.

I en flerstatsaktion bör man komma ihåg att de geografiska ansvarsgränserna på havsområdena vad gäller sjöräddning och oljebekämpning inte är helt överensstämmande. Därför kan ansvaret för ledningen av oljebekämpning och sjöräddning i vissa situationer ligga hos myndigheter i olika länder. I dessa fall skulle det vara önskvärt att man anlidade olika kontaktpersoner på ledningsplatsen i respektive land som har ansvar för ledningen.

I flerstatsuppdrag bör man även beakta att förutom de internationella kontaktpunkterna för sjöräddningstjänsten har bl.a. oljebekämpningen och skyddshamnsärendena egna internationella kontaktkanaler och deras kontaktpunkter kan avvika från sjöräddningstjänstens kontaktpunkter.

7.4 Processmodellen för den operativa verksamheten vid marina flertypsoolyckor

På sista sidan beskrivs processmodellen för den operativa verksamheten vid marina flertypsoolyckor i form av ett schema. Syftet med modellen är inte att vara heltäckande, utan den är närmast en beskrivning av behovet av samarbete granskat ur ledningens synvinkel och anknyter till uppdragets olika skeden. Även tiderna är mycket ungefärliga och kan i olika situationer avvika avsevärt från de presenterade talen.

Pilarna på bilden beskriver de huvudsakliga kommunikationsparterna i olika skeden. Den gröna bakgrundsfärgen i kolumnerna i bildens tabeller beskriver räddningskedjans aktörer på land, den röda färgen olycksfartyg och den blå färgen övriga aktörer till havs och eventuellt utomstående aktörer. I schemat beskrivs inte separat förstärkning av ledningscentralen som i storolyckssituationer är modeller för grundverksamheten.

Modellen nedan beskriver separat händelsens sex huvudskeden och de olika aktörernas roller i dessa skeden.

Mottagande av nödmeddelande samt uppgörandet av lägesbedömningen i samarbete med olycksfartygen är det första skedet i olyckshändelsen som börjar

med det nödmeddelande ifrån olycksfartyget som mottas på sjöräddningscentralen. I samband med detta börjar begäran om information som anknyter till olyckan och som sker i SMC:s och operatörens friktionsfria samarbete. Dessa aktörer är i första hand i kontakt med olycksfartyget för att där få igång räddningsaktionerna. Samtidigt mottar de meddelanden från fartyg som befinner sig på området eller i närheten av det Gränsbevakningsväsendets egna fartyg. Det är ytterst viktigt att få tillräckliga och korrekta uppgifter om läget och göra en så träffsäker bedömning av läget som möjligt, vilket innebär en bedömning av händelsens grundkaraktär och grad av allvar samt verksamhetens grundtanke som styr inledandet av räddningsaktionen och larmandet av resurserna. Detta skede uppskattas ta 3–10 minuter och under detta skede använder sjöräddningsledaren knappt några andra yttre medel än de uppgifter han eller hon fått med hjälp av operatören. Sjøräddningsledaren bildar en uppfattning om olyckssituationen och söker efter lösningar för att skicka räddningsresurser så fort som möjligt till platsen.

2. Larmandet av resurser har angetts som det andra huvudskedet och kärnan i detta skede är att ge de första ordena till de aktörer som deltar i räddningsaktionen. Detta skede uppskattas ta 30 minuter efter förloppet av det första skedet. Tidspress är beskrivande för detta skede. Hjälpt behövs så snabbt som möjligt på olycksplatsen. Som ett resultat av målet för organiseringen följer att SMC (sjöräddningsledaren) och operatörerna (en till har kallats till hjälp) kommunicerar intensivt med olika aktörer. Organiseringen omfattar givande av order till de räddningsfartyg som skickas till olycksplatsen, stödande av verksamheten på olycksfartyget och ordnande av den egna verksamheten på sjöräddningscentralen. Ett ytterst viktigt krav är att de första ordena som ges är tydliga och klara. I samband med resursorganiseringen har man förutom den av SMC skisserade bilden av olyckan tillgång till olika informationssystem, såsom gränsbevakningsväsendets informationssystem. Även förstärkning av sjöräddningens ledningscentral och larmande av ledningsgruppen anses höra till detta skede.

3. En noggrannare räddningsverksamhet kan inledas när resurserna skickats till olycksplatsen och man inväntar att de anländer till målet. Beroende på var räddningsplatsen befinner sig, varar detta skede 1–2 timmar och det huvudsakliga målet under detta skede är att prioritera räddningsuppgifterna. Det är fråga om att göra upp en räddningsplan genom SMC:s försorg och att samordna verksamheten inom den räddningsledning (bl.a. ledningscentral, ACO och jourhavande brandmästare) som organiserats till stöd för SMC. Utförandet av denna uppgift kräver erfarenhet av mångsidig organisering av räddningsverksamhet och praktiskt genomförande. Erfarenheten är till hjälp för att kunna leva sig in i händelserna och bilda en realistisk bild av vad som måste göras och vad som är möjligt att göra. Olika informationssystem har en central roll i planeringen av räddningsaktionen och i insamlingen av information.

4. Ledningen av räddningssituationen hänförs till det skede av olyckshändelsen när räddningsresurserna anländer eller har anlånt till olycksplatsen. Beroende på situationen kan detta skede fortgå i flera timmar och till och med dygn. Det huvudsakliga målet i detta skede är att organisera resurserna på ett sådant

sätt att så många människoliv som möjligt kan räddas och evakueras. Man kunde tänka sig att chefen för det bevakningsfartyg som anländer till olyckplatsen förordnades att fungera som ledare på olyckplatsen (OSC).

För en lyckad ledning av en specifik olyckssituation har den ledare som finns på plats en betydande roll för att hjälpa SMC att få en bild över de verkliga förhållandena och över vilka åtgärder som i den situationen kan vidtas. En utmaning i ledningen är också att träffsäkert kunna förutse en eventuell eskalering av situationen och behovet av extra resurser. Planeringen av evakueringen är ett centralt mål för samarbetet mellan de som leder räddningsaktionen på platsen och SMC. Planeringen av evakueringen och uppföljningen och registreringen av dess genomförande ställer utmaningar för såväl kommunikationsmedlen som informationssystemen.

5. Upprätthållandet av räddningsverksamheten är det skede av räddningsaktionen som har som huvudmål att säkra att räddningsverksamheten fortsätter. Betydelsen av detta skede accentueras naturligtvis i de fall när räddningsverksamheten fortgår mycket länge (dygn eller till och med längre). En utmaning är då att säkra att alla personer i räddningskedjans alla skeden får omvårdnad och vila. För att detta skede ska lyckas förutsätter det att SMC och övriga som deltar i planeringen har lyckats förutse hur situationen utvecklas och hur länge den pågår.

6. Avslutande av uppdraget är det sista skedet i räddningsprocessen och dess huvudsakliga mål är att bedöma att uppdraget är fullbordat. Det är lättare att avsluta uppdraget när alla mål för räddningsaktionen har nåtts, men mycket svårare när man är tvungen att bedöma att möjligheterna att rädda offrens liv inte längre finns.

Pelastustoiminnan pävaihe	Johtoryhmä (JOKE)	SMC	Operaattori	Onnettomuus 1	Onnettomuus 2	Muut alukset lähistöllä	Vartiolaiva (nykyinen)	Hekot ja niiden org., ACO/JOKE	Ulkomaiset johtokeskukset	Pelastuslaitos / lääkintä
1. Häätöilmoituksen vastaanotto sekä onnettomuusalueiden alkuneuvonta Kesto: 3-10 min. Ydintavoite: tilannearvio, tapahtuman perusluonne ja TPA		Tilannearvio ja TPA	Mayday-kutsujen vastaanotto, tietojen kysely	Mayday-kutsun lähetyks	Mayday-kutsun lähetyks	Ilmoittautuminen (positio, ETA)	Ilmoittautuminen (positio, ETA)			
2. Resurssien hälyttäminen (alkutehtävien antaminen) – viestiliikenteen johtaminen Kesto: 3-30 min Ydintavoite: alkutehtävien anto	Perustaminen	Organisointi, alkutehtävien anto	Resurssien hälyttäminen	Neuvojen vast. otto ja oman pelastustoim. käynn.	Neuvojen vast. otto ja oman pelastustoim. käynn.	Alku-tehtävän saaminen	Organisointi, alkutehtävän saaminen	Valmistautuminen	Valmiuteen ja mahdoll. lisä-resurssien lähetyks	MIRG:t ym. yksiköt: valmistautuminen ja lähtö
3. Pelastustoiminnan tarkempi suunnittelu Kesto: 1-2 h Ydintavoite: tehtävien priorisointi	Organisointi, tuki SMC:lle	Priorisointi ja tarvittava komentoaminen		Komentojen vast. otto ja toiminta	Komentojen vast. otto ja toiminta		Varautuminen: käyt. toiminnan suunn., arvio mitä pystyy tekemään	HEKO:t lähtö ja MIRG:t kyytiin		
4. Pelastustilanteen johtaminen Kesto: jatkuu mahdoll. tunteja, useita vrk Ydintavoite: resurssien organisoiminen (sisältäen evakuoinnin hallinnan)	Toimiala-ohjaus	Operat. toiminnan johtaminen, evakuoinnin suunnittelu		Pelastustoiminnan tukeminen	Pelastustoiminnan tukeminen	Mahd. 1. paikalla, teht. saanti	OSC:ksi, pinta-etsintä/-pelastus	HEKO:t paikalla, evakuoinnin suunnittelu ja toteutus	Ihmisten pelastamisen tukeminen omilla resursseilla	P3 saapuu mahdoll. MRCC:hen, evakuoinnin perussuunnittelu
5. Pelastustoiminnan ylläpito Kesto: jatkuu mahdoll. tunteja, useita vrk Ydintavoite: johtotoiminnan jatkuvuuden varmistaminen	Mieltii resurssointia. SC vastaa tiedottamisen suunn.	Tarv. vuoron vaihto. Muutoksiin reagoiminen	Tarvittaessa vuoron vaihto	Pelastustoiminnan jatkuvuuden tukeminen	Pelastustoiminnan jatkuvuuden tukeminen	Mahd. tukitehtävät	Pelastustoiminnan ylläpito ja evakuoinnin tukeminen	Ihmisten pelastaminen	Ihmisten pelastamisen tukeminen omilla resursseilla	Triage, ensihoito, evakuointipisteiden organisoiminen
6. Tehtävän lopettaminen Ydintavoite: päättää pelastustoiminnan keskeyttämisestä	SC neuvottelee	SMC neuvottelee	Ilm. lopettamisesta	Ilmoitus	jokaiselle	toimijalle	Mahd. debriefing	Palaaminen lentueeseen	Omien res. saaminen pois	Jälkihoito

Pelastustoiminnan päävaihe	Räddningsverksamhetens huvudskede
Johtoryhmä (JOKE)	Ledningsgruppen (JOKE)
SMC	SMC
Operaattori	Operatör
Onnettomuusalus 1	Olycksfartyg 1
Onnettomuusalus 2	Olycksfartyg 2
Muut alukset lähistöllä	Andra fartyg i närheten
Vartiolaiva (nykyinen)	Bevakningsfartyg (nuvarande)
Hekot ja niiden org., ACO/JOKE	Helikoptrar och organiseringen av dem, ACO/ledningscentral
Ulkomaiset johtokeskukset	Utländska ledningscentraler
Pelastuslaitos / lääkintä	Räddningsverket/medicinsk vård
1 Hätäilmoituksen vastaanotto sekä onnettomuusalueen alkuneuvonta Kesto: 3-10 min. Ydintavoite: tilanearvio, tapahtuman perusluonne ja TPA	1. Mottagande av nödanrop och inledande bedömning av olycksfartyget Varaktighet: 3-10 min. Huvudsakligt mål: lägesbedömning, händelsens grundläggande karaktär och verksamhetens grundtanke
Tilanearvio ja TPA	Lägesbedömning och verksamhetens grundtanke
Mayday-kutsujen vastaanotto, tietojen kysely	Mottagande av MAYDAY-anrop, begäran om uppgifter
Mayday-kutsun lähetys	Sändande av MAYDAY-anrop
Ilmoittautuminen, (positio ETA)	Anmälningar, (position ETA)
2. Resurssien hälyttäminen (alkutehtävien antaminen) – viestiliikenteen johtaminen Kesto: 3-30 min. Ydintavoite: alkutehtävien anto	2. Larmande av resurser (givande av de första uppgifterna) – ledning av kommunikationen Varaktighet: 3-30 min. Huvudsakligt mål: givande av de första uppgifterna
Perustaminen	Upprättande
Organisoituminen, alkutehtävien anto	Organisering, givande av de första uppgifterna
Resurssien hälyttäminen	Larmande av resurser
Neuvojen vast.otto ja oman pelastustoim. käyn.	Mottagande av råd och inledning av egen räddningsverksamhet
Alkutehtävän saaminen	Mottagande av inledande uppdrag
Organisoituminen, alkutehtävän saaminen	Organisering, mottagande av inledande uppdrag

Valmistautuminen	Förberedelser
Valmiuteen ja mahd. lisäresurssien lähettäminen	Beredskap och sändande av eventuella tillägsresurser
MIRG:t ym. yksiköt: valmistautuminen ja lähtö	MIRG och andra enheter: förberedelse och avfärd
3. Pelastustoiminnan tarkempi suunnitelu Kesto: 1-2 h. Ydintavoite: tehtävien priorisointi	3. Noggrannare planeringa av räddningsverksamheten Varaktighet: 1-2 h Huvudsakligt mål: prioritering av uppgifterna
Organisoituminen, tuki SMC:lle	Organisering, bistå SMC
Priorisointi ja tarvittava komentaminen	Prioritering och nödvändig ordergivning
Komentojen vast.otto ja toiminta	Mottagande av order och handling
Varautuminen: käyt. toiminnansuun., arvio mitä pystyy tekemään	Beredskap: praktisk verksamhetsplanering, bedömning av vad som kan göras
HEKO:t lähtö ja MIRG:t kyytiin	Helikopteravfärd med MIRG ombord
4. Pelastustilanteen johtaminen Kesto: jatkuu mahd. tunteja, useita vrk.. Ydintavoite: resurssien organisoiminen (sisäl-täen evakuoinnin hallinnan)	4. Ledning av räddningssituationen Varaktighet: fortsätter eventuellt i timmar, flera dygn Huvudsakligt mål: organisering av resurser (inkluderar hantering av evakueringen)
Toimialaohjaus	Branschledning
Operat. toiminnan johtaminen, evakuoinnin suunnittelu	Ledning av den operativa verksamheten, planering av evakueringen
Pelastustoiminnan tukeminen	Stödjande av räddningsverksamheten
Mahd. 1. paikalla, teht. saanti	Eventuellt först på plats, mottagande av uppgifter
OSC:ksi, pinta.etsintä/-pelastus	som OSC, yftefterspaning/-bärgning
HEKO:t paikalla, evakuoinnin suunnittelu ja toteutus	Helikoptrar på plats, planering och genomförande av evakueringen
Ihmisten pelastamisen tukeminen omilla resursseilla	Bistå räddningen av människor med egna resurser
P3 saapuu mahd. MRCC:hen, evakuoinnin perussuunnittelu	P3 anländer eventuellt till MRCC, grundläggande planering av evakueringen
5. Pelastustoiminnan ylläpito Kesto: jatkuu mahd. tunteja, useita vrk.. Ydintavoite: johtotoiminnan jatkuvuuden varmistaminen	5. Upprätthållande av räddningsverksamheten Varaktighet: fortsätter eventuellt i timmar, flera dygn Huvudsakligt mål: säkra ledningsverksamhetens kontinuitet

Miettii resurssointia. SC vastaa tiedottamisen suun.	Resursfördelningsfrågor SC ansvarar för planeringen av informationen
Tarv. vuoron vaihto. Muutoksiin reagoiminen	Vid behov skiftbyte Reaktion på förändringar
Pelastustoiminnan jatkuvuuden tukeminen	Stödjande av en kontinuerlig räddningsverksamhet
Mahd. tukitehtävät	Eventuella stöduppgifter
Pelastustoiminnan ylläpito ja evakuoinnin tukeminen	Upprätthållande av räddningsverksamheten och stödjande av evakueringen
Ihmisten pelastaminen	Räddning av människor
Ihmisten pelastamisen tukeminen omilla resursseilla	Stödjande av räddningen av människor med egna resurser
Triage, ensihoito, evakuointipisteiden organisointi	Triage, akutvård, organisering av evakueringsplatser
Tarvittaessa yhteys	Kontakt vid behov
6. Tehtävän lopettaminen	6. Avslutande av uppdraget
Ydintavoite: päätää pelastustoiminnan keskeyttämisestä	Huvudsakligt mål: besluta att avbryta räddningsverksamheten
SC neuvottelee	SC rådgör
MSC neuvottelee	MSC rådgör
Ilm. lopettamisesta	Meddelande om avslutande
Ilmoitus jokaiselle toimijalle	Meddelande till varje aktör
Mahd. debriefing	Eventuell debriefing
Palaaminen lentueeseen	Återvändande till flygdivisionen
Omien res. saaminen pois	Återkallande av egna resurser
Jälkihoito	Eftervård